

РАСТКО ЛОНЧАР

ДВОГЛЕДАЊЕ

Чињеница да ће 2021. године Нови Сад и Темишвар, два града балканска и средњоевропска по архитектури и људским особеностима, истовремено бити европске престонице културе, један је од разлога и одлична прилика да ојачамо најпре песничке, као изразе највише духовности једног језика, везе између два братска народа.

Зборник и својеврсна антологија – *У исијом оџледалу* – симболичним насловом наговештава сличност не само спољних одраза два народа већ и унутрашњег богатства, језичке мелодичности којој могу да завиде многи светски језици, и нарочите духовности, погледа на свет који је значајан део светске културне баштине.

Читање зборника наводи на помисао да би се, тематски и садржајно, песме могле посматрати у неколико целина, са међусобним преплитањима и (не)свесном комуникацијом коју поговорници, Драган Станић и Саша Радојчић, подвлаче као један од императива самог стваралачког чина.

Прва, можда и најобимнија целина јесте сачињена од оних стихотвораца који се баве вечитим питањем „ситне збиље”, како би то неки назвали. Песника, условно речено, „исповедне” интонације. Присутна је повученост у интиму, положај са ког се сагледавају ситуације у збиљи, ухваћеној у динамици наизглед статичних слика, какав је случај са представљеном поезијом Славка Алмажана, Саше Радојчића и Љубице Перица Станков. Слични њима јесу песници који ресемантизују угодност стварности, полемишући индиректно својим стваралаштвом између аргумената „за” и „против” стварности лишене оне најлирскије вредности живота – сећања и међуљудске блискости. Овакво је писање Славомира Гвозденовића, Еуђена Бунаруа, Горана Мракића и Илеане Урсу. Склон полемици са литерарним као значајним чиниоцем

лирске стварности практично сваког песника од искона наовамо, као и што је поменути Мракић, јесте Адријан Боднару.

Стваралаштво ових песника нас враћа вечитим питањима којима је, услед ограничености људског животног али и емотивног века, немогуће дораси, питањима на која имамо потребу да одговоримо на нове начине, иако су одговори, наизглед, одавно дати, и за свако је поштовање жеља, способност и дар да се на оваква, питања „ситне збиље”, покуша изаћи на мегдан. Она су сведочанство да књижевна мода, и свака истина која претендује да буде она „коначна”, падају на колена пред необузданошћу песничког говора и лирске маштовитости.

Песници попут Зорана Ђерића, Јована Зивлака, Симоне Константиновић и Шербана Фоарце, поезијом којом се представљају на трагу су неоавангардних и постмодерних традиција, уколико оваква изјава није одвећ парадоксална. Незаузданог израза, са императивом читаочевог саучесништва у довршавању стваралачког процеса, бришући границе између прочитаног и проживљеног, рефлектујући у представљеној поезији стварност свести и подсвести истовремено, они се играју са читаоцем у оноликој мери колико и са песничким формама чијем остваривању односно ресемантизовању приступају.

Два песника чије стваралаштво задире дубоко у колективну свест како српског тако и румунског народа, Милан Ненадић и Петру Илијешу, својом поезијом остављају сведочанство – сваки на нарочит начин – о узроцима и последицама промене колективне свести говорника језика којим пишу. Континуитет дисконтинуираности, у извесној мери, који још можда једино уметност успева да, несметано, надиђе, јесте оно што повезује наше народе, а уплив дневнополитичких тема, како је то синоћ на представљању у Новом Саду приметио песник Стеван Тонтић, неуспео је покушај у самом почетку, да се утиче на слободу коју са собом носи бунт песничког израза, чак и када он делује као плод резигнираности.

Посебан поглед на стварност, у извесној мери фантазмагоричан и прилично енергичнији, практично кључали, долази из одабраних песама Ивана Негришорца, Никуа Чобануа и Гудора Крецуа. Истовремено сучељавајући проблеме телесног са проблемима духовног, виђеног са осећаним, ови су песници представници идеје исконске потребе поете да, понирући у свет, суштински понире у себе и, у једној таквој дијалектици стварања, изнедрава слике и осећања, рефлексије и решења истовремено хоризонтале свакодневице и вертикале која се указује онима који са својеврсном богобојажљивошћу приступају стваралачком чину.

На крају, кад помињемо вертикалу, налазимо и на круг тројице песника који овај вид посматрања човековог постојања нарочито негују – Ђорђо Сладоје, Селимир Радуловић и Роберт Шербан. Ресемантизујући, у извесној мери, и посматрајући потребу људске комуникације са симболима духовног, ови песници својим песмама показују да, независно од тога до које мере је духовно, као ирационално, присутно у тексту, независно од аутора – оно је, пре свега, условљено човековим доживљајем, личном усклађеношћу са божанским начелима.

Оно што јесте занимљиво јесте чињеница да се у сваком од ових тематских кругова, условљених и на овај начин читаних на основу тек једног читалачког и емотивног искуства, као и сопственог лирског сензибилитета, налазе песници и са српског и са румунског говорног подручја. Они се разумеју, иако на различите начине приступају обради сличних преокупација, појединачних колико општих, ситних колико глобално значајних. Један је песник сјајно приметио ироничност судбине, али и моћ поезије да надвлада дневнополитичке баријере, у чињеници да је Мендела у самици, скоро три деценије, очувавао нервну стабилност рецитујући „Инвиктус”, песму Виљема Ернста Хенлија, мајстора језика оних који су тим језиком говорили и у четири зида затварали данас универзални симбол борбе за слободу.

Екстремни случај Менделе сведочи о васељенској универзалности песничког говора, који надвладава наизгледне културне и очигледне политичке разлике. Ипак, није потребно узимати овај податак као императив у случају додира српске и румунске књижевности. Међусобна је блискост очигледна већ ако се напоредо са Његошем чита Еминеску у преводу, присутних у овом зборнику Илеане Урсу и Милана Ненадића. Еминеску је певао: „Ти би да на људе личиш / ти би хтео да си човек? / Јадни су и недолични, / Рађају се и мру до век”. А Његош: „Што је човек, а мора бит човек?”

Допустите да на крају изразим наду да ће овај зборник и цветник бити тек први корак ка интензивирању комуникације између Новог Сада и Темишвара, Србије и Румуније, и веру да ћемо имати прилике да чујемо, у Новом Саду, Београду, Зрењанину, и песнике млађих генерација, који тек постају свесни свог места у матерњем језику, у окружењу, на мапи Европе и света, 2021, као што су били 1921. и 1821, као што ће бити у десетлећима пред нама, јер – Срби и Румуни су, пре свега, народи песме и певања.*

* Реч на представљању песничког зборника *У истом огледалу* (Матица српска – Вгутаг, Нови Сад – Темишвар 2019), у Градској библиотеци у Зрењанину, 2. новембра 2019. године.